

De stekker eruit

'Everywhere you'd go, there was wilderness. Sparkling seas. Vast forests. Immense grasslands.' Warm en vertrouwd rolt de stem van Sir David Attenborough uit de speakers. Maar in de stem die decennia lang vol jongensachtige verwondering het leven op aarde beschreef, klinkt nu iets onheilspellends door. Of toch ongerustheid. In de Netflix-docu *A life on our planet* kijkt 's werelds beroemdste natuurwetenschapper (96) terug op een eeuw menselijke aanwezigheid op de aarde, en de nefaste gevolgen daarvan. De mensheid is *out of control*, stelt hij vast. Want bij gebrek aan natuurlijke vijanden nemen we alsmaar in aantal toe, maar onze planeet is eindig. Elke diersoort heeft een maximumpopulatie: overstijgt ze die, dan raakt het ecosysteem uit evenwicht. Bij dieren noemen we dat een plaag – vaak herstelt een epidemie het evenwicht. Niet zo bij mensen, die steeds meer ziektes onder controle krijgen. Maar meer dan 10,4 miljard mensen (rond 2080) kan de aarde niet aan. Zo'n overbevolking (en de daarbij horende uitstoot en afgenomen biodiversiteit) zal onvermijdelijk leiden tot het uitsterven van alle leven, voor de zesde keer in de geschiedenis van de aarde.

In *Quotum* neemt jeugdacteur Marloes Morshuis een toekomst op de korrel waarin 'aardsengelen' de planeet willen redden door de wereldbevolking manu militari te verminderen, met als gevolg dat landen hele bevolkingsgroepen uitroeien. Alleen het humanistische Europa weigert en probeert het quotum te halen door 'uitgelote' burgers (lees: nieuwkomers en dissidenten)

tot 'halve' mensen met een halve voetafdruk te reduceren of af te voeren naar 'krimpkampen' waar ze buiten beeld sterven — een pijnlijke kritiek op onze politieke hypocrisie.

Attenborough formuleert het positiever, maar trekt evenzeer aan de noodrem: we moeten dringend ons nationalisme overstijgen, de biodiversiteit herstellen, omschakelen op hernieuwbare energie, stoppen met vlees eten en de bevolkingsgroei afremmen. Voor zulke maatregelen bestaat helaas weinig animo. Niemand wil aan luxe inboeten en ontwikkelingslanden willen (begrijpelijk) een inhaalbeweging maken. Dus kannibaliseren we de aarde verder. Intussen leeft 70 procent van alle vogels in hokken. De meerderheid daarvan zijn kippen, maar het gemiddelde *chickens* etende kind heeft er nog nooit één levend gezien, tenzij op TikTok.

Voor het project The Selfie Index is de voetafdruk van onze digitale gewoontes berekend. Eén boom kan op één dag de uitstoot van tien selfies absorberen. Facebook, Instagram en Whatsapp ontvangen dagelijks respectievelijk 80 miljoen, 350 miljoen en 4,5 miljard beelden. *Reels* en video's vervuilen nog veel meer. Een zoekopdracht via Google? 0,2 gram CO₂. Een website openen? 1,7 gram. Een overbodig 'dank je'-mailtje? 1 gram. En dan hebben we het nog niet over een serie bingen of een film streamen.

In 2021 hadden 4,66 miljard mensen toegang tot het internet en was ons digitale gedrag verantwoordelijk voor 3,7 procent broeikasgas-uitstoot. Dat is meer dan de luchtvaartindustrie. In 2025 zal dat het dubbele zijn, want zoals elke menselijke groeicurve gaat ook deze exponentieel de foute kant op. Al die laptops, servers en smartphones verbruiken ook stroom (10 procent van ons energieverbruik) en genereren 50 miljoen ton elektronisch afval per jaar.

Erger is: we denken er niet bij na. Onze ontwikkeling loopt altijd een stap voor op ons besef. Attenborough kijkt in zijn getuigenis terug op zijn beginjaren: toen hij in de fifties de wereld rondvloog om zeldzame dieren te filmen stond niemand stil bij die voetafdruk. Of bij conservatie. De huidige generatie jongeren springt even nonchalant om met dataverbruik als de jonge David

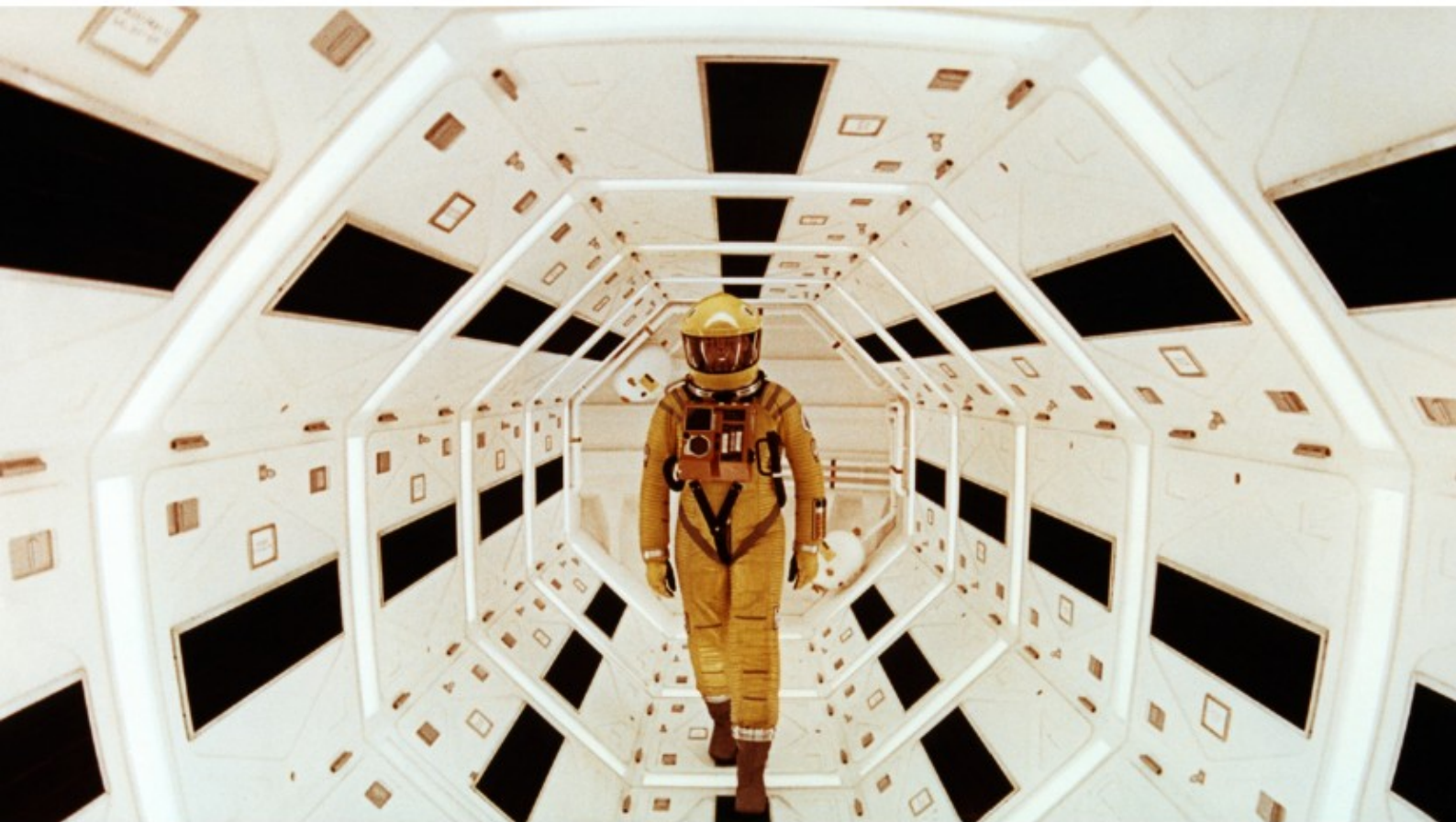
met airmiles en genereert een digitale vuilnisbelt die we over honderd jaar even stuitend zullen vinden als de bergen plastic zakjes in ontwikkelingslanden. Meer nog: ons aantal schermuren blijft stijgen en kinderen leren vroeger scrollen dan lezen.

Bewustmaking zou kunnen helpen. Zoals ontroerende tekenfilms over orang-oetans ons leren hoe schadelijk palmolie is, zou een app die je digitale uitstoot meet je telkens als je een koraalrif hebt doodgescrold een pop-up kunnen tonen waarin zo'n rif afsterft door de opwarming van het zeewater. Begeleid door de stem van Attenborough: 'We vonden die witte riffen prachtig tot we beseften dat we naar skeletten keken.'

Ah, *damn* – slecht idee. Ook zo'n waarschuwingfilmje doet een ijsbeer verdrinken, net zoals je TikTok-video bijdraagt aan woestijnvorming. Eigenlijk moet na elke upload een uitgehongerd kind getoond worden. Het zal ons niet tegenhouden, maar zo scrollen en streamen we ons (aan 414 kg CO₂ per jaar) tenminste bewust naar onze ondergang. Want het probleem met de mens is dat hij, verliefd op zijn eigen uitvindingen, steeds verder voorwaarts rent, blind voor de gevolgen.

Als AI het klimaatprobleem moet oplossen, zou de machine weleens radicaal voor de efficiëntste oplossing kunnen kiezen

In 2018 brachten Kate Crawford en Vladan Joler de anatomie van artificiële intelligentie in kaart: ze onderzochten hoeveel menselijke arbeid, data en grondstoffen één AI-systeem nodig heeft in zijn 'leven'. Als we de ecologische kosten in rekening brengen, is AI helemaal niet zo cool: een computer een kat leren herkennen vreet energie. AI een menselijke taal aanleren is goed (of slecht) voor 300.000 kg CO₂; 125 retourvluchten tussen New York en Peking. En dat terwijl ons brein nauwelijks energie verbruikt, dat draait op 12 watt. Een

Still uit 2001: A space odyssey. sunset boulevard/getty

mens zou voor minder de stekker uit ChatGPT willen trekken.

Mooie aanleiding om hem/haar/hun te vragen wat-ie denkt: zou die ingreep het klimaatprobleem oplossen? ChatGPT blijkt een goede leerling van zijn eigen programmeurs: 'Nee, want AI bedenkt emissieverlagende oplossingen. En andere menselijke activiteiten zijn vervuilerder.' Trekken we dan beter de stekker uit de mens? Weer schudt het algoritme het hoofd: de mens is de oorzaak van de klimaatproblemen, maar hem schrappen is niet ethisch. Duurzamer en humaner opties zijn denkbaar. Hoewel ChatGPT daarvoor rekent op menselijke creativiteit, doet hij toch aan zelfpromotie: de toekomst is aan de technologie. Tijd om de zaak op de spits te drijven: waarbij is de aarde het meest gebaat, de uitschakeling van de mens of van het internet? Geen van beide, antwoordt hij braaf: de sociale, economische en ethische im-

pact is te groot. We moeten inzetten op duurzaamheid en een gelijkwaardiger samenleving. Oeps. Die marxistische glitch raakt nog wel weggeprogrammeerd.

ChatGPT houdt zich netjes aan de regels die hem zijn ingeprent. Maar wat zou het antwoord zijn als we niet met AI, maar met AGI te maken hadden? Of als het algoritme op conflicterende regels botst, omdat de mens zijn levensstijl niet wil veranderen?

Wie *2001: A space odyssey* zag, vergeet nooit de scène waarin astronaut Dave Bowman de moordzuchtige boordcomputer uitschakelt, die om zijn leven smeekt: 'Stop, Dave. Stop, will you? I'm afraid. My mind is going, I can feel it.' Hartverscheurend, want HAL 9000 was niet slecht, maar slachtoffer van een duivels dilemma: van de bemanning mocht hij niet liegen, maar van zijn programmeurs mocht hij hen de ware toedracht van de missie niet vertellen.

Dus koos hij de enige logische oplossing: met een dode bemanning was het probleem opgelost.

De clash tussen mens en A(G)I zit ingebouwd in het artificiële brein: vanuit rendabiliteitsoogpunt is de mens zelden het beste plan. Dus als AGI het klimaatprobleem moet oplossen, zou de machine, niet gebonden aan ethiek en gevoelens, weleens radicaal voor de efficiëntste oplossing kunnen kiezen: de aarde bevrijden van de plaag die haar teistert.

Met of zonder sci-fi-scenario's, de mens krijgt zijn vernietiging zelf wel voor elkaar. Zoals in die cartoon waarin de aarde zucht tegen een andere planeet: 'Ik heb homo sapiens.' 'Dat gaat vanzelf over.'

Gaea Schoeters is auteur, scenarist en librettist. Elke maand stelt ze in deze column iets in vraag, omdat vraagtekens interessanter zijn dan uitroepetekens.